

Oponentský posudek diplomové práce:

Petr Popel: Sociální politika ROH a příprava zákona o národním pojištění v letech 1945-1948. ÚHSD-FFUK 2006 (94 stran + 4 přílohy)

Je chvályhodné, že si P. Popel vybral kontroverzní téma, které po roce 1989 mezi historiky nezbuzuje z řady důvodů mnoho zájmu. Z pozice oponenta však k této práci musím vyjádřit některé kritické poznámky.

Úvodní pasáže diplomové práce jsou věnovány kritickému rozboru dostupných pramenů a literatury. V tomto směru P. Popel postupoval v porovnání s obvyklým rozsahem takových rozborů v ostatních diplomových pracích velmi důkladně. Použitou literaturu, jakkoli seznam ani zdaleka není vyčerpávající, lze považovat za dostačující. Jen na okraj poznamenávám, že v závěrečném seznamu autorovi figurují mezi literaturou i dokumenty jednoznačně pramenné povahy. S ohledem na vymezené téma P. Popel využíval především dokumenty z Všeodborového archivu ČMKOS. V tomto směru kvituji především využití jedinečných nepublikovaných vzpomínek B. Šmýda na okolnosti geneze národního pojištění.

Jisté námitky mám k úvodní kapitole „Inspirace ze zahraničí“. Tato tematika je poměrně podrobně zpracována českými historiky, především L. Kalinovou, z jejichž textů autor také v první řadě čerpal. Buď tuto kapitolu měl omezit na nejnútnejší minimum anebo se pustit do bádání o Beveridgeovi a prohloubit dosavadní (nepříliš hluboké) vědomosti české historické obce o této problematice. Dosud nebyla nikdy zpracována otázka konkrétní československé recepce jeho návrhů. Na druhé straně uznávám, že se jedná o poměrně složité téma, které souvisí s tématem této diplomové práce jen částečně. Chápu to spíše jako jeden z možných návrhů, protože jinak touto kapitolou P. Popel v ničem neposunul dosavadní bádání vpřed.

Totéž platí také o jeho reflexi sovětských vlivů v sociální politice. Daleko více hovoří o politických aspektech sovětského vlivu a též o Národní frontě. Na s. 22 píše: „Sovětský vzor se v plné míře uplatnil v Československu při přestavbě sociálního systému po únoru 1948. Zákon o národním pojištění č. 99/1948 Sb. ještě ani nezačal řádně fungovat a již se začalo uvažovat o jeho přeměně. Inspirace pro jeho změnu byla již hledána pouze na východě.“ To je běžné tvrzení, které se objevuje v řadě polistopadových publikací. Pokud by se býval do problematiky ponořil hlouběji, jistě by objevil, že i mezi nekomunisty byl sovětský model nejpozději od roku 1943 nejčastěji reflektovaným systémem vedle britské realizace Beveridgeova plánu a v menší míře též předválečných projektů sociální bezpečnosti z USA a Nového Zélandu.

Obdobně bych poznamenal také ohledně kapitoly následující, jež pojednává o vývoji představ v domácím odboji. I to je poměrně dobře zpracované téma. Tato kapitola je zdařilejší i díky již zmíněnému využití Šmýdových vzpomínek.

Následující tři kapitoly se věnují vývoji odborů v závěru války a po ní. Zde bych vyzdvihl zvláště autorovo mimořádně důkladné postížení personálního obsazení jednotlivých odborářských orgánů a jejich struktury, které se může stát dobrým východiskem dalších výzkumů.

Následující čtyři kapitoly postihují v obecné rovině změny v sociální politice v bezprostředně poválečném období. Daleko více se autor zaměřil na institucionální aspekty změn, než na samotné úpravy v jednotlivých pojistných systémech. Domnívám se, že to je jeden ze základních nedostatků této práce. Autor si dobrovolně zvolil právně historické téma, aniž by však měl chuť pustit se do juristického rozboru problematiky. A právě proto se zřejmě uchyluje k problematice institucí, jejich personálního obsazení a obecných proklamativních výroků tehdejších představitelů o tom, že je nutné učinit vše, aby „se žilo lépe a radostněji“.

Postížení vývoje sociální politiky po válce je značně rámcové a v otázce zmíněných témat na výsost výběrové. To by se dalo omluvit tím, že autora zajímá primárně příprava národního pojištění. K němu se však ve skutečnosti dostává až na stránce 62. Navíc z hlediska systematického a chronologického

uspořádání diplomové práce se nevhodně vrací na stránce 68 k dalším poválečným opatřením, která předcházela národnímu pojištění. Po pojednání o přípravách národního pojištění následuje kapitola o významu hornického povolání v hospodářství, o sociálně politické činnosti v závodech a nakonec pojednání o České sociální pomoci, které se mu systematicky jaksi nikam jinam nevešlo.

Vyzdvihl bych zvláště zpracování zmíněné závodní úrovně sociálního zabezpečení, k níž jinak chybí solidní literatura. Také na pasážích, jež se věnují národnímu pojištění, je dobře patrná Popelova velmi důkladná badatelská práce v archivu.

Práce na některých místech působí poněkud uspěchaně a zbytečně někdy setrvává na povrchu studované problematiky. Striktní sledování odborů autorovi zabránilo, aby postihl sporné momenty mezi jednotlivými politickými stranami. Je pravda, že by to vyžadovalo velmi rozsáhlou badatelskou práci, kterou by bylo asi těžké po diplomantovi vůbec požadovat. Pak ale měl důkladněji zvážit vymezení svého tématu. Jako oponent musím vzít v potaz, že se skutečně jedná o poměrně složitou tematiku, k níž existuje sice velké množství pramenů a literatury, které jsou ovšem ve své drtivé většině silně tendenční a ideologicky zabarvené. I proto musím znovu ocenit odvahu kolegy Popela, že se do problematiky poválečných odborů vůbec pustil.

Rád vezmu v potaz diplomantovo vyjádření k těmto poznámkám při obhajobě. Přes uvedené námitky doporučuji tuto práci k obhajobě.

V Praze dne 15. září 2006

PhDr. Jakub Rákosník, Ph.D.